

2 Seuraamuskäytäntö huumausainerikoksissa Heini Kainulainen

Huumausainerikoksia koskevia rangaistussäännöksiä uudistettiin 1.9.2001, jolloin rikoslakiin lisättiin uusi säännös lieviä tekemuotoja varten. Huumausaineen käyttö ja vähäisten määrien hallussapito omaa käyttöä varten on rangaistavaa huumausaineen käyttörikoksena, josta voi seurata sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Uudistuksessa tehtiin mahdolliseksi rangaistusmääräysmenettelyn soveltaminen, jolloin poliisi voi kirjoittaa käyttörikoksesta rangaistusvaatimuksen. Syyttäjän tehtävänä on päättää sakon vahvistamisesta, eikä yksittäisiä käyttörikoksia tarvitse enää välttämättä käsitellä käräjäoikeuksissa. Uudistuksen tavoitteena oli säästää viranomaisten voimavaroja, nopeuttaa rikosoikeudellista puuttumista ja pyrkiä yhtenäistämään syyttämiskäytäntöä (HE 213/2000). Tämän lisäksi korostettiin rangaistukselle vaihtoehtoisten seuraamusten käyttämistä (LaVM 13/2001).

Rangaistusmääräysmenettelyn käyttöönottamisesta huolimatta pidettiin tärkeänä, että se ei saisi johtaa käyttäjien kaavamaiseen sakottamiseen. Uudistuksessa nostettiin esille tarve soveltaa toimenpiteistä luopumista koskevia säännöksiä, sillä huumeiden käyttäjät, käytön olosuhteet, käyttäjien elämäntilanne ja heidän hoidontarpeensa vaihtelevat. Erityistä huomiota kiinnitettiin kahteen erityisryhmään: alle 18-vuotiaisiin nuoriin ja huumeiden ongelmakäyttäjiin. Nuoret olisi sakottamisen sijasta puhuteltava ja ongelmakäyttäjät olisi ohjattava hoitoon. (Ks. tarkemmin Kainulainen 2006.)

Seuraamuskäytäntö on kiristynyt

Huumausaineen käyttörikosuudistuksen jälkeen seuraamuskäytäntö on kiristynyt. Huumeiden käyttäjien sakottaminen on lisääntynyt, samalla kun toimenpiteistä luopuminen on vähentynyt. Seuraamuskäytännössä tapahtuneet muutokset käyvät ilmi taulukosta 97, jossa verrataan vuosia 2000 ja 2005 toisiinsa. Kun sakotettuja oli vuonna 2000 alle viisituhatta (4 800), heidän lukumääränsä kasvoi vuoteen 2005 mennessä yli kahdeksaantuhanteen (8 100). Prosentuaalisesti tarkasteltuna kasvu on yli 70 prosenttia. Samanaikaisesti poliisin tietoonsa saama huumausainerikollisuus kasvoi vain 7,3 prosenttia. Syyttämättä jätettyjen lukumäärä väheni sen sijaan 44 prosenttia. Myös rangaistukseen tuomitsematta jätettyjen määrä väheni huomattavasti (–63 %).

Valtakunnansyyttäjä ja sisäasiainministeriö antoivat vuoden 2006 lopussa uudet ohjeet syyttäjille ja poliisille, joissa pyritään huolehtimaan toimenpiteistä luopumisen säilymisestä osana seuraamusjärjestelmää huumausaineen käyttör rikoksissa.

Taulukko 97 Poliisin tietoon tulleet huumausainerikokset (RL 50:1–4) ja niistä annetut seuraamukset vuosina 2000–2005

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	Muutos % 2000 vrt. 2005
Poliisin tietoon tulleet huumerikokset	13 445	14 869	13 857	15 058	14 486	14 425	+7,3
Seuraamukset							
Syyttämättä jätetyt	756	1 423	931	547	443	427	-43,5
Rang. t:ttä	168	215	105	81	68	62	-63,1
Sakotetut	4 759	5 623	7 452	7 508	7 963	8 157	+71,4
Muut rangaistukset	3 413	3 831	4 127	3 692	3 792	3 880	+13,7
Yhteensä	9 096	11 092	12 615	11 828	12 266	12 526	+37,7

Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

Huumausaineen käyttör rikoksesta annetut seuraamukset

Huumausaineen käyttör rikosuudistuksen jälkeen huumeiden käyttäjien sakottaminen rangaistusmääräysmenettelyssä on yleistynyt. Syksyn 2001 varovaisen aloituksen jälkeen rangaistusmääräysmenettely on vuosi vuodelta kasvatanut suosiotaan. Vuonna 2005 sakotettuja oli noin 4 500. (Ks. taulukko 98.)

Huumausaineen käyttör rikoksesta seuraa lähes aina sakkorangaistus, joka annetaan rangaistusmääräysmenettelyssä. Tämän jälkeen yleisin seuraamus on käräjäoikeudessa annettu sakko. Vuonna 2005 rangaistusmääräysmenettelyssä sakotettuja oli yli 4 500, kun taas käräjäoikeudessa päärikosperusteisesti sakotettuja oli alle viisisataa. Toimenpiteistä luopumisten määrä on vähentynyt vuosi vuodelta. Vuonna 2005 jätettiin käyttör rikoksesta syyttämättä 143 henkilöä ja rangaistukseen tuomitsematta jätettyjä oli vain 14. Vankeusrangaistuksen käyttäminen on pysytellyt harvinaisena. (Ks. taulukko 98.)

Rangaistusmääräysmenettelyssä annetun sakon keskirangaistus on vuosina 2002–2005 vaihdellut välillä 14–15 päiväsakkoa. Käräjäoikeudessa keskirangaistus on ollut hieman suurempi, sillä se on vaihdellut välillä 19–20 päiväsakkoa. Ero selittyy sillä, että suuri osa rangaistusmääräysmenettelyssä käsiteltävänä olevista käyttör rikoksista on hyvin vähäisiä (ks. tarkemmin Kainulainen 2006).

Taulukko 98 Huumausaineen käyttörikoksesta (RL 50:2a) annetut päärikosperusteiset seuraamukset vuosina 2002–2005

	2002		2003		2004		2005	
	N	%	N	%	N	%	N	%
Rangaistusmääräys	3 103	65,9	4 151	82,2	4 420	85,3	4 561	87,7
Sakko (käräjäoikeudessa)	1 172	24,9	618	12,2	565	10,9	478	9,2
Syyttämättä jättäminen	371	7,9	245	4,9	169	3,3	143	2,7
Rang. t:ttä	46	1,0	28	0,6	21	0,4	14	0,3
Vankeus	16	0,4	8	0,1	9	0,1	6	0,1
Yhteensä	4 708	100	5 051	100	5 184	100	5 203*	100

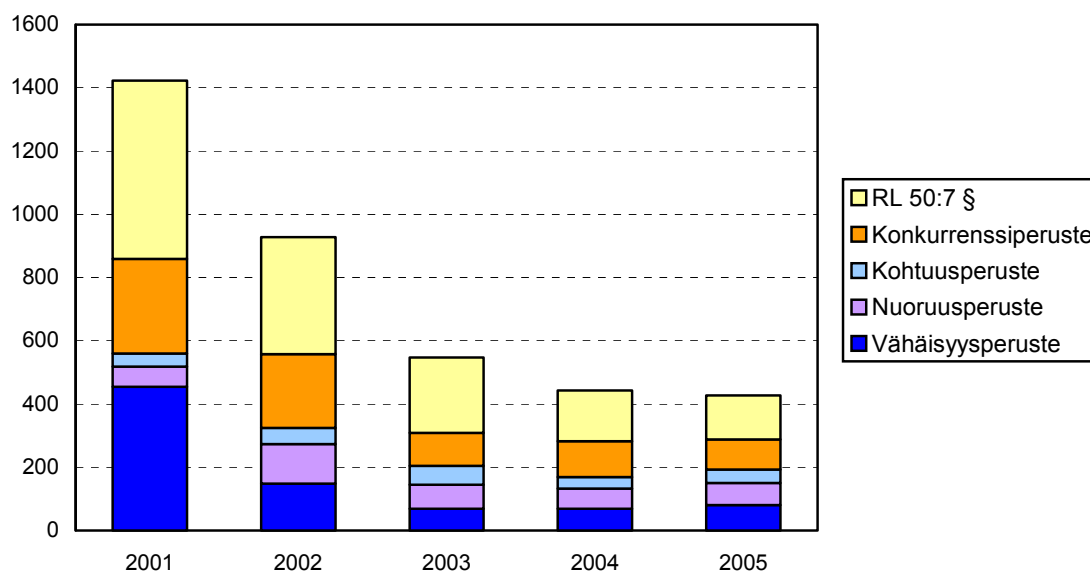
Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

* Yhdessä tapauksessa tuomittiin muu rangaistus.

Syyttämättäjättämiskäytännöstä

Huumausainerikoksissa syytteen nostamisesta voidaan luopua useilla eri perusteilla. Rikoslain 50:7:n mukaan huumausaineen käytöstä ei ole välttämättömyyttä nostaa syytettä tai tuomita rangaistusta, jos rikosta on huumausaineen määrä ja laatu, käyttötilanne sekä olosuhteet muutoinkin huomioon ottaen pidettävä kokonaisuutena arvostellen vähäisenä. Toimenpiteistä luopuminen on myös mahdollista, jos rikosentekijä on hakeutunut sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymään hoitoon. Tämän säännöksen lisäksi huumausainerikoksiin soveltuvat yleiset toimenpiteistä luopumista koskevat säännökset, jolloin syyttämättä jättäminen on mahdollista rikoksen vähäisyyden tai rikosentekijän nuoruuden takia, kohtuus- tai tarkoituksenmukaisuussyistä sekä konkurrenssi-perusteella (ks. ROL 1:7–8).

Huumausaineen käyttörikosuudistuksen jälkeen syyttämättä jätettyjen lukumäärä kaikissa huumausainerikoksissa on vähentynyt. Vuonna 2002 päätösten määrä väheni yli kolmanneksella, noin 900 syyttämättä jätettyyn. Vuosina 2003–2004 syyttämättä jätettyjen määrä pieneni edelleen. Vuonna 2005 syyttämättä jätettyjä oli enää 427. (Ks. kuvio 135.)

Kuvio 135 Seuraamusluonteinen syyttämättä jättäminen huumauserikoksissa (RL 50:1–4) vuosina 2001–2005. Lähde: Tilastokeskus

Syyttämättäjättämisperusteista sovellettiin vuosina 2001–2005 eniten (39 %) huumauserikoksia koskevaa erityissäännöstä (RL 50:7). Joka viides syyttämättä jättäminen tehtiin konkurrenssisyistä, jolloin tekijä on tuomittu muista rikoksista tuntuvaan rangaistukseen. Vähäisyysperusteen käyttäminen on viime vuosina vähentynyt, mutta nuoruusperustetta on sijaan käytetty aikaisempaa useammin. Muutos johtuu nuorten puhuttelutilaisuuksien järjestämisen lisääntymisestä. Kohtuus- tai tarkoituksenmukaisuussyistä syyttämättä jättämiä on tehty kaikkein vähiten. Vuonna 2005 syytteen nostamisesta luovuttiin rikoslain 50:7:n perusteella 139, konkurrensisperusteella 95, vähäisyys- 81, nuoruus- 70 ja kohtuus- tai tarkoituksenmukaisuussyistä 42 tapauksessa. (Ks. taulukko 99.)

Taulukko 99 Syyttämättä jättäminen huumausainerikoksissa (RL 50:1–4) vuosina 2001–2005

	2001		2002		2003		2004		2005	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Vähäisyysperuste	455	32,0	149	16,0	69	12,6	69	15,6	81	19,0
Nuoruusperuste	64	4,5	125	13,4	76	13,9	64	14,4	70	16,4
Kohtuusperuste	41	2,9	51	5,5	60	11,0	36	8,1	42	9,8
Konkurrenssiperuste	299	21,0	233	25,0	104	19,0	113	25,5	95	22,2
Rikoslain 50:7	564	39,6	370	39,7	238	43,5	161	36,3	139	32,6
Yhteensä	1 423	100	931	100	547	100	443	100	427	100

Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

Syyttämättä jättämiset keskittyivät ennen huumausaineen käyttörikosuudistusta perustunnusmerkistön (RL 50:1) mukaiseen huumausainerikokseen, johon sisältyi 1.9.2001 asti myös huumeiden käyttäminen ja hallussapitäminen omaa käyttöä varten. Suurimmassa osassa syyttämättä jätettyjä tapauksia oli kyse tällaisesta huumausainerikoksesta (ks. Kainulainen 1999). Uudistuksen jälkeen syyttämättä jättämiset ovat jakautuneet huumausainerikoksen (RL 50:1) ja huumausaineen käyttörikoksen (RL 50:2a) kesken. Törkeästä huumausainerikoksesta on tehty vain muutamia kymmeniä syyttämättä jättämisiä vuosittain konkurrenssisyistä.

Syyttämättä jätetyistä tapauksista

Huumausaineen käyttörikosuudistuksen jälkeen syyttämättä jättäminen on vähentynyt. Jotta huumeiden käyttämiseen syyllystynyt henkilö pystyisi välttämään rangaistus määräysmenettelyssä kirjoitettavan sakon, pitäisi esitutkinnassa ilmetä jotain erityisiä syyttämättä jättämistä puoltavia seikkoja. Jos kysymyksessä on käyttörikoksesta kiinni jäänyt alaikäinen, hänen syyttämättä jättämisenä on mahdollista. Samalla tavalla voi käydä, jos huumeiden käyttäjä ilmaisee halukkuutensa hakeutua hoidettavaksi.

Syyttämättä jättämiskäytännöstä tehdyn tutkimuksen (Kainulainen 2006) mukaan, jos syyttämättä jätetty ei ollut alaikäinen tai hän ei hakeutunut hoitoon, päätöstä puolsi jokin muu erityinen seikka. Kysymyksessä saattoi olla ensikertalaisen tekemä huumeekokeilu tai vähäinen käyttö kotioissa. Sanktiokumulaatio edesauttoi syyttämättä jättämistä henkilön kärsittyä vapaudenmenetyksestä esitutkinnan aikana tai hänen jouduttuaan vankilassa kurinpitoseuraamuksen kohteeksi. Toisinaan syytteen nostaminen olisi ollut tarkoituksetonta, kun rikoksen tekemisestä oli ehtynyt kulua useita vuosia tai ulkomaa-

lainen rikoksentehtäjä oli ehtinyt palata kotimaahansa. Myös kohtuussyyt saattoivat olla syyttämättä jättämisen taustalla henkilön ollessa vakavasti sairas tai vammautunut.

Huumausaineen käyttörikosuudistuksessa kiinnitettiin erityistä huomiota kahteen erityisryhmään, joiden kohdalla vaihtoehtoisten seuraamusten käyttämistä pidettiin rangaistusta tarkoituksenmukaisempina. Kun alaikäiset puhuteltaisiin ja ongelmakäyttäjät saataisiin hoidon piiriin, olisi mahdollista jättää heidät syyttämättä tai tuomitsematta rangaistukseen.

Puhuttelut

Valtakunnansyyttäjä on kannustanut syyttäjiä järjestämään huumeiden käytöstä ensi kertaa kiinni jääneille alle 18-vuotiaille nuorille puhuttelutilaisuuden, jonne kutsutaan paitsi nuori, myös hänen huoltajansa, sosiaaliviranomaisen edustaja ja poliisi. Puhuttelutilaisuudessa nuorelle pitäisi kertoa mahdollisimman monipuolisesti huumeiden käyttämisen rikollisesta luonteesta ja moitittavuudesta sekä selvittää, mikä on nuoren elämäntilanne ja millaiset jatkotoimenpiteet sopivat hänelle parhaiten. Tilaisuuden päätteeksi syyttäjä voi tehdä päätöksen syyttämättä jättämisestä. Jos nuori ei saavu paikalle tai tilaisuudessa ilmenee muulla tavalla, että syyttämättä jättäminen ei ole tarkoituksenmukaista, siitä voidaan luopua. (VKS 2006:1.) Tällöin nuori voi saada sakkorangaistuksen.

Vuosilta 2001–2003 kerätystä kahden vuoden syyttämättäjättämisineistosta (Kainulainen 2006) löytyi 243 tapausta, joissa syyttämättä jätetty puhuteltiin. Tämä vastaa 18 prosenttia kaikista päätöksistä. Päätös tehtiin yleensä nuoruusperusteella. Puhuttelut kohdistuivat alaikäisiin. Nuori oli yleensä syyllistynyt miedon huumausaineen kokeilemiseen tai muuhun vähäiseen käyttämiseen. Poikia oli 80, tyttöjä 20 prosenttia. Valtakunnansyyttäjän tekemien kyselyiden mukaan syyttäjät ovat jatkaneet puhuttelujen järjestämistä.

Syyttämättäjättämisineiston mukaan puhutteluissa keskusteltiin tapahtuneesta rikoksesta, siihen johtaneista syistä, rikoksen ilmitulemisen aiheuttamista seurauksista, nuoren suhtautumisesta huumeisiin, hänen tulevaisuuden suunnitelmistaan ja huumeiden käyttämisen aiheuttamista riskeistä. Puhutteluista tehdyn erillisen etnografisen tutkimuksen mukaan aikuiset käyttivät monenlaisia puhetapoja vakuuttaakseen nuoren huumeisiin liittyvistä vaaroista (ks. Rönkä 2005). Syyttämättäjättämispäätösten mukaan nuori katui usein tekemäänsä huumekekeilua ja vakuutti jatkossa pysyvänsä erossa huumeista.

Kaikkia syyttämättä jätettyjä alaikäisiä ei puhuteltu, mutta osasta päätöksiä kävi ilmi, että nuoren toimintaan oli puututtu jollakin muulla tavalla. Sosiaali- viranomaiset ja vanhemmat olivat saaneet tiedon nuoresta, hän oli osallistunut johonkin tiettyyn projektiin tai hoito-ohjelmaan, nuori oli sijoitettu kodin ulkopuolelle tai häntä oli jo muulla tavalla puhuteltu esitutkinnan aikana.

Hoitoonohjaaminen

Valtakunnansyyttäjä on kannustanut kaikkia syyttäjyysyksiköitä toimivan hoitoonohjausjärjestelmän luomisessa. Syyttäjien olisikin jokaisen huumeiden ongelmakäyttäjän kohdalla selvitettävä hänen halukkuutensa hakeutua hoitoon. Ohjeissa myös todetaan, että huumeriippuvuudesta vapautuminen voi olla vaikeaa ja se voi vaatia useita sisällöltään erilaisia hoitajaksoja. Tästä syystä sama henkilö on mahdollista jättää syyttämättä useamman kerran. (VKS 2006:1.) Sosiaali- ja terveysministeriö on antamassaan asetuksessa (290/2002) todennut, että hoidon tavoitteena on saada henkilö lopettamaan huumeiden käyttäminen tai ainakin ehkäistä ja hoitaa hänelle huumeiden käytöstä aiheutuvia terveydellisiä ja sosiaalisia haittoja. Hoitoa voi saada A-klinikalla, nuorisoasemalla, kuntoutuskeskuksessa, sosiaalisairaalassa tai vastaavassa päihdehuollon erikoisyksikössä sekä kansanterveys-, erikoissairaanhoidon- ja sosiaalihuoltolaissa tarkoitettussa toimintayksikössä.

Vuosien 2001–2003 syyttämättä jättämispäätöksistä löytyi 178 mainintaa hoidosta, mikä vastaa 13 prosenttia koko aineistosta. Päätös tehtiin tavallisesti rikoslain 50:7:n perusteella. Miehiä oli 70, naisia 30 prosenttia. Hoitotapaukset keskittyivät alaikäisiin, sillä lähes puolet oli 15–17-vuotiaita. Syyttämättä jätetyt syyllistyivät tyypillisesti huumeiden käyttämiseen tai hallussapitämiseen omaa käyttöä varten. Miedoista huumausaineista oli kysymys lähes puolessa tapauksista. 22 prosenttia päätöksistä tehtiin Rovaniemellä, jossa toimi erityinen Hoito syytteen sijaan -projekti.

Valtakunnansyyttäjän tekemien kyselyiden mukaan hoito-tapausten määrä on kutistunut lähes olemattomiin. Tämä herättää kysymään, ovatko eri viranomaiset tarpeeksi pitkäjänteisesti ja tehokkaasti pyrkineet huolehtimaan huumeiden ongelmakäyttäjien hoitoonohjaamisesta.

Rangaistukset huumausainerikoksista

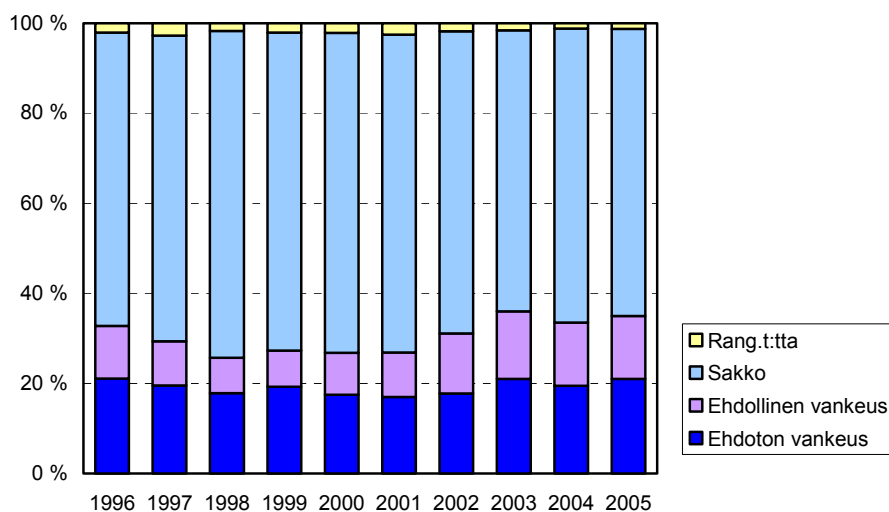
Käräjäoikeuksien käsiteltävinä olevien huumausainerikosten määrä on käyttörikosuudistuksen jälkeen vähentynyt. Taulukosta 100 käy ilmi, että käräjäoikeuksissa on viime vuosina käsitelty eniten perustunnusmerkistön mukaisia huumausainerikoksia. Toiseksi eniten on ollut huumausaineen käyttörikoksia. Kolmantena erottuvat törkeät huumausainerikokset. Huumausainerikoksen valmistelu tai edistäminen on esiintynyt rikosnimikkeenä varsin harvoin. Vuonna 2005 huumausainerikoksia oli noin 2 500, käyttörikoksia lähes 500 ja törkeitä huumausainerikoksia 336.

Taulukko 100 Käräjäoikeuksissa eri huumausainerikoksista annetut syyksi lukevat tuomiot vuosina 2001–2005 (päärikosperusteiset tiedot)

	2001	2002	2003	2004	2005
Huumausainerikos	4 885	2 639	2 268	2 388	2 504
Törkeä huumausainerikos	441	401	371	338	336
Huumausaineen käyttörikos	787	1 234	655	595	499
Huumausainerikoksen valmistelu	4	7	11	13	15
Huumausainerikoksen edistäminen	1	3	4	2	5
Yhteensä	6 118	4 284	3 309	3 336	3 359
<i>Muutos %</i>	+5,2	-30,0	-22,8	+0,8	+0,7
Kaikki huumarikokset	9 372	8 581	7 130	7 403	7 538
<i>Muutos %</i>	+12,4	-8,4	-16,9	+3,8	+1,8

Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

Seuraavassa kuviossa 136 esitellään, miten huumausainerikoksissa päärikoksena annetut seuraamukset jakautuivat. Seuraamuskäytäntö on pysytellyt melko vakaana. Huumausaineen käyttörikosuudistuksesta huolimatta yhä edelleen yleisin seuraamus huumausainerikoksissa on sakkorangaistus. Tosin niiden lukumäärä on pienentynyt jonkin verran käyttörikosuudistuksen jälkeen. Vuosina 1996–2005 tuomittiin sakkoa keskimäärin 68 prosentissa tapauksista. Ehdottomia vankeuksia oli 19 prosentissa tapauksista ja ehdollisia 11 prosentissa. Rangaistukseen tuomitsematta jättämiset ovat olleet harvinaisia (2 %).

Kuvio 136 Huumausainerikoksista (RL 50:1–4) päär rikoksena annetut seuraamukset kärj äoikeuksissa vuosina 1996–2005 (100 %). Laskettu Tilastokeskuksen luvuista

Vuonna 2005 eri huumausainerikoksiin syyllistyi 3 359 henkilöä, joista 2 141 tuomittiin sakkorangaistukseen (69,1 %). Vankeusrangaistuksen sai 1 175 henkilöä, joista suurin osa tuomittiin ehdottomaan vankeuteen. Yhdyskunta-palvelua (YKP) tuomittiin vain 77 tapauksessa. Rangaistukseen tuomitsematta jätettyjä oli 41. (Ks. taulukko 101.)

Taulukko 101 Kärj äoikeuksissa huumausainerikoksista (RL 50:1–4) päär rikoksena annetut seuraamukset vuosina 2001–2005

	2001		2002		2003		2004		2005	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Ehdoton vankeus (joista YKP)	1 041 (131)	17,0	761 (99)	17,8	694 (87)	21,0	651 (89)	19,5	705 (77)	21,0
Ehdollinen vankeus	602	9,8	571	13,3	495	15,0	468	14,0	470	14,0
Muu rangaistus	4	0,1	4	0,1	4	0,1	0	0	2	0,1
Sakko	4 316	70,5	2 872	67,0	2 064	62,4	2 177	65,3	2 141	63,7
Rang. t:ta	155	2,5	76	1,8	52	1,6	40	1,2	41	1,2
Yhteensä	6 118	100	4 284	100	3 309	100	3 336	100	3 359	100

Laskettu Tilastokeskuksen luvuista.

Seuraavaksi tarkastellaan huumausainerikoksesta (RL 50:1) päär rikoksena annettuja keskirangaistuksia. Sakkorangaistusten lukumäärä on vuosina 1998–2005 vaihdellut välillä 24–35. Vuosina 1998–2000 se oli keskimäärin 25 päi-väsakkoa, mutta tämän jälkeen se on noussut keskimäärin 34 päi-väsakkoon. Muutos on seurausta käyttör rikosuudistuksesta, jolloin useat vähäisemmät ri-

kokset on käsitelty tuomioistuimen ulkopuolella rangaistusmääräysmenettelyssä. Huumausainerikoksesta on tuomittu myös vankeusrangaistuksia, jolloin oli yleensä kyse ehdollisesta vankeudesta. Sekä ehdollisten että ehdottomien vankeuksien keskirangaistukset ovat pysytelleet neljän kuukauden tuntumassa.

Taulukko 102 Huumausainerikoksesta (RL 50:1) annetut keskirangaistukset käräjäoikeuksissa vuosina 1998–2005

		Yksi rikos					
		Ehdoton vankeus N	Ehdollinen vankeus N	Päiväsakko N	Ehdoton vankeus kk	Ehdollinen vankeus kk	Päiväsakko lkm
Huumausainerikos (RL 50:1)	1998	67	122	2 092	3,7	4,0	24
	1999	95	121	2 319	4,1	3,1	25
	2000	89	177	2 988	3,9	4,2	25
	2001	110	237	2 528	4,5	4,2	27
	2002	131	213	1 089	4,1	4,2	33
	2003	116	203	852	4,5	4,2	34
	2004	93	162	988	4,4	4,2	34
	2005	106	183	1 001	4,1	3,9	35

Lähde: Tilastokeskus

Rangaistuskäytäntö törkeissä huumausainerikoksissa

Huumausainerikos on törkeä, jos rikoksen kohteena on erittäin vaarallinen tai suuri määrä huumausainetta, rikoksella tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä, rikosentekijä toimii järjestäytyneen ryhmän jäsenenä, rikoksella aiheutetaan usealle ihmiselle vakava terveyden tai hengen vaara tai huumausainetta levitetään alaikäisille tai muuten häikäilemättömällä tavalla. Rangaistusasteikkona on vähintään vuosi ja enintään kymmenen vuotta vankeutta. (RL 50:2.)

Tuomioistuinkäytännössä selkeä rikoksen törkeyttä määrittävä tekijä on rikoksen kohteena olevan huumausaineen laatu ja määrä. Helsingin hovioikeuspiirin laatuhankeeseen yhteydessä vuonna 2006 tarkistetun rangaistustaulukon mukaan törkeän huumausainerikoksen alarajana on kilo samalla kertaa käsiteltyä hasista, 100 grammaa amfetamiinia, 300 ekstaasi- tai LSD-tablettia tai 15 grammaa heroiniä. Taulukossa otetaan kantaa myös huumehoidossa käytettyyn buprenorfiinivalmisteeseen, yleisimmin Subutex (8 mg), jossa raja on laitettu 250 tabletin kohdalle.

Törkeästä huumausainerikoksesta rangaistuslajin valinta tehdään käytännössä ehdollisen ja ehdottoman vankeuden välillä. Törkeästä huumausainerikoksesta on yleensä tuomittu ehdotonta vankeutta. Ehdollista vankeutta on

käytetty vain noin joka viidennessä rangaistuksessa. Ehdottomissa vankeuksissa keskipituus on vaihdellut eri vuosina. Taulukosta 103 havaitaan, että keskirangaistus kasvoi vuosituhanen vaihdetta lähestyttäessä. Vuosina 2001–2005 ehdottoman vankeuden pituus oli keskimäärin noin kolme vuotta ja kaksi kuukautta (38 kk). Ehdollisissa vankeuksissa keskirangaistukset ovat pysytelleet samoissa lukemissa. Ehdollisen vankeuden pituus on viime vuosina ollut keskimäärin noin yksi vuosi ja kolme kuukautta. Törkeästä huumausainerikoksesta on tuomittu myös varsin pitkiä vankilarangaistuksia. Vuonna 2005 tuomittiin 35 seitsemän vuoden tai sitä pidempää vankilarangaistusta (ks. tarkemmin Kainulainen 2007).

Rangaistuskäytäntöä törkeissä huumausainerikoksissa on tutkittu keräämällä aineisto Helsingin hovioikeuden vuonna 2005 käsittelemistä ehdottomaan vankeuteen johtaneista tuomioista (ks. tarkemmin Kainulainen 2007). Pitkien rangaistusten taustalta löytyi suuria huumemääriä. Esimerkiksi amfetamiinia oli rikoksen kohteena keskimäärin 3,2 kiloa, hasista 25,7 kiloa ja Subutex-tabletteja 2 400 kappaletta.

Taulukko 103 Törkeästä huumausainerikoksesta (RL 50:2) annetut keskirangaistukset käräjäoikeuksissa vuosina 1998–2005 (rangaistuksessa vain yksi rikos)

	Ehdoton vankeus		Ehdollinen vankeus	
	N	kk	N	kk
1998	70	29,2	21	16,0
1999	71	32,0	22	15,5
2000	75	35,9	36	15,4
2001	128	40,2	52	16,2
2002	125	38,7	53	16,4
2003	130	33,5	46	16,4
2004	108	38,9	48	16,1
2005	111	38,6	36	15,0

Lähde: Tilastokeskus

Yhteenveto

- Huumausaineen käyttörikosuudistuksen jälkeen seuraamuskäytäntö huumausainerikoksissa on kiristynyt. Huumeiden käyttäjien sakottaminen on lisääntynyt samalla kun toimenpiteistä luopuminen on vähentynyt. Syyttämättä jätetyt ovat myös joutuneet aikaisempaa tiukempien viranomais-toimien kohteiksi.
- Vuonna 2005 huumausaineen käyttörikoksesta rangaistusmääräysmenetelyssä sakotettuja oli 4 561, käräjäoikeudessa (päärikosperusteisesti) sakotettuja 478, syyttämättä jätettyjä 143 ja rangaistukseen tuomitsematta jätettyjä 14.
- Käräjäoikeuksien käsiteltävänä olevien huumausainerikosten määrä on käyttörikosuudistuksen jälkeen vähentynyt. Vuonna 2005 annettiin käräjäoikeuksissa 3 359 syyksi lukevaa tuomiota, mikä on 45 prosenttia vähemmän kuin vuonna 2001 (päärikosperusteiset tiedot). Suurin osa tuomioista annettiin perustunnusmerkistön mukaisesta huumausainerikoksesta. Törkeitä huumausainerikoksia oli 336, mikä vastaa noin kymmentä prosenttia syyksi lukevista tuomioista.
- Käräjäoikeuksissa annettu yleisin seuraamus (64 %) huumausainerikoksista oli sakkorangaistus. Vuonna 2005 sakotettuja oli noin 2 100. Vankeusrangaistukseen tuomittuja oli 1 175, joista 705 tuomittiin ehdottomaan vankeuteen.
- Törkeästä huumausainerikoksesta on tuomittu yleensä ehdoton vankeusrangaistus. Vuosina 2001–2005 ehdottoman vankeuden keskipituus on ollut keskimäärin noin kolme vuotta ja kaksi kuukautta (38 kk). Ehdollisen vankeuden keskipituus on ollut keskimäärin noin yksi vuosi ja kolme kuukautta.